

POSTANOWIENIE

Dnia 23 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Renata Żywicka

w sprawie z odwołania K. C.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Ostrowie Wielkopolskim
o zasiłek chorobowy i zasiłek macierzyński - o zwrot nienależnie pobranych

świadczeń z ubezpieczenia chorobowego,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 23
października 2024 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Okręgowego w
Poznaniu

z dnia 22 października 2021 r., sygn. akt VII Ua 19/21,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

[SOP]

Wyrokiem z 6 kwietnia 2021 r., IV U 58/20) Sąd Rejonowy w Lesznie w punkcie I zmienił decyzję z dnia 27 września 2019 r. Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Ostrowie Wielkopolskim w ten sposób, że ustalił, iż odwołująca nie ma obowiązku zwrotu na rzecz ZUS świadczeń pieniężnych z funduszu chorobowego wynikających z różnicy podstaw wymiaru tych świadczeń w postaci: zasiłku chorobowego za okres od 1 października 2014 r. do 2 lutego 2015 r. oraz zasiłku macierzyńskiego za okres od 3 lutego 2015 r. do 1 lutego 2016 r., jak również odsetek ustawowych od nieterminowo wypłaconych świadczeń - w łącznej

kwocie 96.074,73 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, w punkcie II zasądził od organu rentowego na rzecz odwołującej 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego, a w punkcie III obciążył Skarb Państwa nieuiszczonymi kosztami sądowymi.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu, po rozpoznaniu apelacji organu rentowego, wyrokiem z dnia 22 października 2021 r. VII Ua 19/21 zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku ubezpieczona zarzuciła naruszenie art. 84 ust. 1 i 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych mające istotny wpływ na wynik sprawy przez wadliwą interpretację wyżej wymienionego przepisu skutkującą przyjęciem, iż wypłacone odwołującej świadczenie jest nienależnym i winno podlegać zwrotowi.

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca uzasadniła oczywistą zasadnością zarzutu niniejszej skargi wynikającą z kwalifikowanego charakteru uchybienia przez Sąd Okręgowy w Poznaniu przepisowi art. 84 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych sprowadzającego się do nieuwzględnienia w toku orzekania istoty nienależności świadczeń wymagającej złej wiary osoby przyjmującej świadczenie, której w niniejszej sprawie nie sposób się dopatrzeć.

Mając powyższe na uwadze skarżąca wniosła o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Poznaniu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego, w tym kosztach zastępstwa procesowego odwołującej w tym postępowaniu.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, a w przypadku przyjęcia skargi kasacyjnej o oddalenie skargi kasacyjnej, a nadto o zasądzenie od skarżących na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie kwalifikuje się do przyjęcia skargi celem jej merytorycznego rozpoznania.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Ponadto zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia. Podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zatem zarzuty dotyczące ustalenie faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.), a Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2011 r., II UK 272/10, OSNP 2012 nr 7-8, poz. 97).

Skarżąca formułując wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powołała się na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., tj. oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, ale nie można przyjąć, iż przesłanka ta występuje w rozpoznawanej sprawie. Skarżąca nie zdołała wykazać w wystarczający sposób, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Stawiane w uzasadnieniu wniosku tezy w żaden sposób nie świadczą o zasadności skargi, która winna być łatwo dostrzegalna już nawet przy jej pobieżnej lekturze (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2023 r., I CSK 4298/22, LEX nr 3582570).

Równocześnie skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, by Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w jej podstawach lub ich uzasadnieniu pozostałych elementów kreatywnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2019 r., III UK 290/18, LEX nr 2677006). Z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wynika konieczność nie tylko powołania się na okoliczność, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ale również wykazania, że przesłanka ta rzeczywiście zachodzi. Oznacza to, że strona skarżąca musi wskazać, w czym - w jej ocenie - wyraża się "oczywistość" zasadności skargi oraz podać argumenty wykazujące, że rzeczywiście skarga jest oczywiście uzasadniona, czego strona skarżąca niestety nie zdołała zrobić. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi bowiem wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Strona skarżąca powinna więc w stosownym wywodzie prawnym - którego w przedmiotowej skardze niestety również zabrakło - wykazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającą na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 1 stycznia 2012 r., I PK 104/11, LEX nr 1215774; z dnia 22 marca 2016 r., II PK 31/15, OSNP 2017 nr 10, poz. 127; z dnia 18 sierpnia 2021 r., II PSK 97/21, LEX nr 3325579; z dnia 6 września 2022 r., II USK 667/21, LEX nr 3416129). Ponadto, przez oczywistą zasadność skargi kasacyjnej w ujęciu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. rozumie się sytuację, w której zaskarżone orzeczenie sądu drugiej instancji w sposób ewidentny narusza konkretne przepisy prawa. Oznacza to, że we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak i w jego uzasadnieniu, niezbędne jest powołanie konkretnych przepisów prawa, z którymi wyrok sądu drugiej instancji jest w oczywisty sposób sprzeczny (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2022 r., II USK 716/21, LEX nr 3487761). Z tym, że oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna natychmiast, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurystycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z brzmieniem przepisów albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z dnia 15 grudnia 2020 r., III PK 191/19, LEX nr 3270748; z

dnia 27 kwietnia 2021 r., III PSK 45/21, LEX nr 3181515; z dnia 5 maja 2021 r., II USK 175/21, LEX nr 3245310).

Skarżąca oczywistą zasadność skargi kasacyjnej upatruje w naruszeniu przez Sąd drugiej instancji art. 84 ust. 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, bowiem nie uwzględnił on w toku orzekania istoty nienależności świadczeń wymagającej złej wiary osoby przyjmującej świadczenie, której w niniejszej sprawie nie sposób się dopatrzeć.

O tym, czy ocena ta jest trafna rozstrzyga przepis prawa materialnego powołany w podstawach kasacyjnych, tj. art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej, zgodnie z którym za kwoty nienależnie pobranych świadczeń, które podlegają zwrotowi (art. 84 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej) uważa się świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia.

Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 lutego 2024 r., I USKP 102/23 (LEX nr 3666666) wskazany w tym przepisie błąd stanowi następstwo świadomego działania pobierającego świadczenie, determinowanego wolą wywołania przekonania po stronie organu rentowego, że zostały spełnione warunki nabycia prawa do świadczenia lub świadczenia o określonej wysokości. Ów błąd wiąże się zawsze z pierwotną wadliwością rozstrzygnięć organu rentowego lub odwoławczego, z etapem ustalania prawa do świadczeń, a jego istotną cechą konstrukcyjną, odróżniającą od innych uchybień, jest istnienie fałszywego wyobrażenia organu o stanie uprawnień ubezpieczonego, wywołanego na skutek świadomego zachowania osoby pobierającej świadczenie (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 16 grudnia 2008 r., I UK 154/08, OSNP 2010 nr 11-12, poz. 148; z dnia 5 kwietnia 2001 r., II UKN 309/00, OSNP 2003 nr 2, poz. 44; z dnia 8 stycznia 1999 r., II UKN 406/98, OSNAPiUS 2000 nr 5, poz. 196; z dnia 29 lipca 1998 r., II UKN 147/98, OSNAPiUS 1999 nr 14, poz. 471; z dnia 14 kwietnia 2000 r., II UKN 500/99, OSNAPiUS 2001 nr 20, poz. 623; z dnia 9 marca 2012 r., I UK 335/11, LEX nr 1212052; z dnia 27 stycznia 2011 r., II UK 194/10, LEX nr 786392; z dnia 20 maja 2004 r., II UK 385/03, OSNP 2005 nr 2, poz. 25; z dnia 9 lutego 2017 r., II UK 699/15; LEX nr 2255424).

W ramach zachowań kwalifikowanych jako świadome wprowadzenie w błąd organu rentowego lub odwoławczego mieszczą się: bezpośrednie oświadczenie nieprawdy we wniosku, przemilczenie przez ubezpieczonego faktu mającego wpływ na prawo do świadczenia, złożenie wniosku w sytuacji oczywiście nieuzasadniającej powstania prawa do świadczenia oraz okoliczność domniemanego współdziałania ubezpieczonego z innymi podmiotami we wprowadzeniu w błąd organu rentowego (por. przywołany wyżej wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2011 r., II UK 194/10).

Sąd Najwyższy uznał za przejaw świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego posłużenie się w ramach procedury ubiegania się o świadczenie z ubezpieczenia społecznego w razie choroby podrobionymi, stwierdzającymi nieprawdę kartami informacyjnymi leczenia szpitalnego (wyrok z dnia 16 grudnia 2008 r., I UK 154/08), przedstawienie przez wnioskodawcę karty wypadku w drodze do pracy zawierającej nieprawdziwe okoliczności rzekomego wypadku sporządzonej przez pracodawcę za wiedzą i zgodą ubezpieczonego (wyrok z dnia 5 kwietnia 2001 r., II UKN 309/00), podanie przez wnioskodawcę we wniosku o emeryturę nieprawdziwej informacji, że nie pobiera renty inwalidy wojennego (wyrok z dnia 8 stycznia 1999 r., II UKN 406/98), zaniechanie powiadomienia organu rentowego o pobieraniu renty rodzinnej przez osobę ubiegającą się o ustalenie prawa do innego świadczenia z ubezpieczenia emerytalno-rentowego (wyrok z dnia 29 lipca 1998 r., II UKN 147/98), złożenie nieprawdziwych zeznań co do okresu zatrudnienia i posłużenia się oświadczeniami świadków ze świadomością, że nie są one prawdziwe (wyrok z dnia 14 kwietnia 2000 r., II UKN 500/99), złożenie nieprawdziwego oświadczenia o rozwiązaniu stosunku pracy (wyrok z dnia 9 marca 2012 r., I UK 335/11, LEX nr 1212052), posłużenie się świadectwem pracy zawierającym nieprawdziwe informacje o podstawie prawnej świadczenia pracy (wyrok z dnia 27 stycznia 2011 r., II UK 194/10) lub przyczynach rozwiązania umowy o pracę (wyrok z dnia 20 maja 2004 r., II UK 385/03).

W konkluzji, obowiązek zwrotu obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze wiedząc, że mu się nie należy, co dotyczy zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach, w jakich nie powinna pobierać świadczeń, jak też tej osoby, która uzyskała świadczenia na podstawie nieprawdziwych zeznań lub

dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd instytucji ubezpieczeniowej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2009 r., I UK 174/09, LEX nr 585709). Należy dostrzec, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, zgodnie z którym zarejestrowanie działalności gospodarczej i towarzyszące temu zadeklarowanie nieznajdującej pokrycia w przewidywanych zyskach wysokiej podstawy wymiaru składki na ubezpieczenia społeczne, a przy tym ze świadomością istnienia przeszkód do prowadzenia tej działalności (np. spodziewane w nieodległym czasie urodzenie dziecka i związana z tym planowana przerwa w prowadzeniu działalności) może wskazywać na intencję (element subiektywny) nie tyle podjęcia i wykonywania zarobkowej działalności gospodarczej o charakterze ciągłym, lecz włączenia się do systemu ubezpieczeń społecznych w celu uzyskania wysokich świadczeń (por. wyroki Sądu Najwyższego: dnia 6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16, LEX nr 2307127 czy z dnia 13 września 2016 r., I UK 455/15, LEX nr 2122404; z dnia 18 grudnia 2018 r., II UK 413/17, LEX nr 2609126).

Z wiążących Sąd Najwyższy ustaleń faktycznych (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) wynika, że zasadniczym celem odwołującej było doprowadzenie do uzyskania wysokich świadczeń z ubezpieczeń społecznych w związku z ciążą i macierzyństwem, a nie stworzenie z działalności gospodarczej źródła utrzymania. W związku z tym istniałyby podstawy do oceny, że zamiarem skarżącej nie było prowadzenie działalności gospodarczej a zgłoszenie działalności gospodarczej do ewidencji oraz zgłoszenie się z tytułu tej działalności do ubezpieczeń społecznych z wysoką podstawą wymiaru składek świadomie zmierzało do wprowadzenia organu rentowego w błąd celu uzyskania nienależnych świadczeń.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego nie orzeczono z uwagi na brak takiego wniosku co do etapu przesądu.

[SOP]

[ał]

